

محتوای نوشتاری
کتاب: جامعه‌شناسی (۱)
سال تحصیلی:
۱۳۹۹-۱۴۰۰

درس: هشتم
نام طراح: محمود یعقوبی
(سرگروه جامعه‌شناسی شهرستان
زیرکوه)

عنوان درس: هویت (من کیستم؟)

«در مورد هویت چه می‌دانید؟»

- ۱- منظور از هویت چیست؟
آنچه در پاسخ به پرسش «کیستی؟» گفته می‌شود و شخص با آن از اشیا و افراد دیگر متمایز می‌گردد، هویت فرد را تشکیل می‌دهد. هویت با نوعی احساس مثبت یا منفی همراه است.
- ۲- ویژگی‌های هویتی به چند نوع تقسیم می‌شوند؟
اکتسابی - انتسابی فردی - اجتماعی ثابت - متغیر
- ۳- آیا هویت‌مان را خودمان می‌سازیم؟ مثال بزنید.
ما در شکل‌گیری بعضی ویژگی‌های هویتی مانند مکان و زمان تولد یا دختر و پسر بودن نقشی نداریم؛ ولی بسیاری از ویژگی‌های هویتی مانند صفات اخلاقی و روانی را خودمان شکل می‌دهیم یا در شکل‌گیری آن نقش و سهم بسیاری داریم. بعضی ویژگی‌ها هستند که در به دست آوردن آنها نقشی نداریم، اما می‌توانیم با تلاش و کوشش خود، آنها را تغییر دهیم مانند منزلتی که از طریق خانواده مان به دست می‌آوریم و با کنش‌هایمان آن را تغییر می‌دهیم.
- ۴- منظور از ویژگی‌های انتسابی هویتی چیست؟ مثال بزنید.
ما در شکل‌گیری بعضی ویژگی‌های هویتی مانند مکان یا زمان تولد یا دختر و پسر بودن نقشی نداریم (انتسابی).
- ۵- منظور از ویژگی‌های اکتسابی هویتی چیست؟ مثال بزنید.
بسیاری از ویژگی‌های هویتی مانند صفات اخلاقی و روانی را خودمان شکل می‌دهیم یا در شکل‌گیری آنها نقش و سهم زیادی داریم (اکتسابی).
- ۶- ویژگی‌های هویتی مثالی بزنید که ما در به دست آوردن نقشی نداریم اما با تلاش می‌توانیم آن را تغییر دهیم؟
بعضی ویژگی‌ها هستند که در به دست آوردن نقشی نداریم اما با تلاش می‌توانیم آنها را تغییر دهیم؛ مانند موقعیت اجتماعی که در زمان تولد از طریق خانواده به ما داده می‌شود و ما در طول زندگی، می‌توانیم آن را تغییر دهیم.
- ۷- آیا هویت‌مان تغییر می‌کند؟ مثال بزنید.
برخی از ویژگی‌های هویتی تغییر می‌کنند؛ مانند جایگاه فرد در جهان اجتماعی که تابع دانایی، توانایی، دارایی و... اوست، ولی برخی ویژگی‌ها تغییر نمی‌کنند؛ مانند زمان و مکان تولد و... هر فردی در طول زندگی خود، تغییرات هویتی بسیاری را پشت سر می‌گذارد؛ مثلاً از نوزادی، کودکی، نوجوانی و جوانی یا از بی‌سوادی، کم‌سوادی، دانشمندی و فرهیختگی می‌گذرد؛ ولی خود می‌داند همان شخصی است که همه آن تغییرات را سپری کرده است.
- ۸- ویژگی‌های هویتی نام‌بربرید که می‌تواند دچار تغییر شود؟
برخی از ویژگی‌های هویتی تغییر می‌کنند؛ مانند جایگاه فرد در جامعه که تابع دانایی، توانایی و دارایی اوست.
- ۹- ویژگی‌های هویتی نام‌بربرید که ثابت است و دچار تغییر نمی‌شود؟
برخی ویژگی‌ها تغییر نمی‌کنند؛ مانند زمان و مکان تولد.
- ۱۰- آیا هویت ما صرفاً اجتماعی است؟
فرد بدون ارتباط با دیگران یا عضویت در گروه‌های اجتماعی نمی‌تواند برخی ویژگی‌ها را داشته باشد؛ مثلاً ما تنها با عضویت در جامعه ایران، ایرانی محسوب می‌شویم؛ در حالی که زرنگی یا تنبلی، صبوری یا زودرنجی و... ویژگی‌های

فردی ما هستند.

هویت اجتماعی

هویت فردی

«هویت فردی و اجتماعی چه نسبتی باهم دارند؟»

۱۱- هویت فردی به چندبخش تقسیم می‌شود؟

هویت فردی به دو بخش **جسمانی** و **نفسانی** تقسیم می‌شود.

۱۲- ابعاد هویت انسان را نام ببرید.

۱- بُعد **جسمانی** (بدن)

۲- بُعد **نفسانی** (نفس و ویژگی‌های روانی و اخلاقی)

۳- بُعد **اجتماعی** (نقش و عضویت فرد در جهان اجتماعی)

زهرا نعمتی، دارنده مدال طلا در مسابقات جهانی پارالمپیک و نخستین زن ورزشکار ایرانی که موفق شد در کنار ورزشکاران سالم، جواز رقابت در المپیک را نیز کسب کند.

۱۳- ارتباط و تعامل ابعاد هویت انسان (جسمانی، نفسانی، اجتماعی) با یکدیگر چگونه است؟

ابعاد هویت انسان، از یکدیگر جدا نیستند و با یکدیگر تعامل یا **ارتباط دوسویه دارند** و **بر یکدیگر اثر می‌گذارند**. بدن ما مجرای ارتباط ما با جهان طبیعی و بخشی از آن محسوب می‌شود. نقش و عضویت اجتماعی ما نیز مجرای ارتباط ما با جهان اجتماعی و بخشی از آن به حساب می‌آید.

۱۴- ارتباط و تاثیر ابعاد هویت بر یکدیگر را در مثال‌های زیر مشخص کنید.

ترشح بیش از اندازه غده تیروئید موجب عصبانی شدن انسان می‌شود. «**تاثیر بعد جسمانی بر نفسانی**»

برخی از بیماری‌های جسمانی با کمک قوای روانی درمان می‌شوند. «**تاثیر بعد نفسانی بر جسمانی**»

در شرایط اقلیمی متفاوت، شیوه زندگی اجتماعی مردم متفاوت است. «**تاثیر جهان طبیعی بر اجتماعی**»

زندگی اجتماعی انسان‌ها، طبیعت را تهدید می‌کند. «**تاثیر جهان اجتماعی بر طبیعی**»

یک انسان با تقوا، جهانی را تغییر می‌دهد. «**تاثیر بعد نفسانی بر اجتماعی**»

جهان اجتماعی مانع شکوفایی برخی از اخلاقیات می‌شود. «**تاثیر جهان اجتماعی بر نفسانی**»

۱۵- هویت هر جهان اجتماعی، بر چه اساسی شکل می‌گیرد؟

هویت هر جهان اجتماعی، بر اساس عقاید، آرمان‌ها و ارزش‌های کلان آن جهان اجتماعی شکل می‌گیرد و قواعد، هنجارها و نمادهای آن متناسب با عقاید، آرمان‌ها و ارزش‌ها سامان می‌یابند.

۱۶- هویت اجتماعی هر فرد، درون جهان اجتماعی بر اساس چه چیزی شکل می‌گیرد؟

هویت اجتماعی هر فرد، درون جهان اجتماعی و بر اساس **عقاید و ارزش‌های** آن شکل می‌گیرد.

۱۷- هویت اجتماعی افراد در جامعه قبیله‌ای، سرمایه داری و دینی چگونه مشخص می‌شود؟

در جامعه قبیله‌ای، هویت اجتماعی افراد براساس **جایگاه قبیله‌ای** آنها مشخص می‌شود. در جامعه سرمایه داری هویت افراد بیشتر به **ثروت و توان اقتصادی** آنها وابسته است. در جامعه دینی هویت اجتماعی افراد براساس **عقاید و ارزش‌هایی است که آن دین محترم** می‌شمارد؛ مثلاً اسلام هویت افراد را با تقوا، علم و عدالت ارزیابی می‌کند.

۱۸- اسلام هویت افراد را براساس چه معیارهایی ارزیابی می‌کند؟

اسلام هویت افراد را با تقوا، علم و عدالت ارزیابی می‌کند.

۱۹- هر جهان اجتماعی براساس خود، با طبیعت و بدن آدمی تعامل می‌کند.

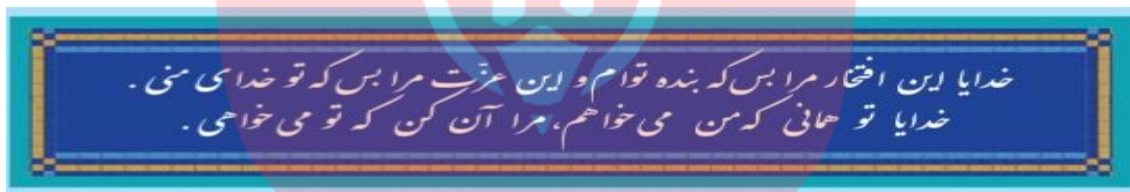
هویت

۲۰- نگاه دنیوی جهان متجدد به طبیعت چگونه است؟

نگاه دنیوی جهان متجدد و ارزش‌های آن به گونه‌ای است که هر دخل و تصرفی را در طبیعت مجاز می‌داند. انسان در این جهان هر نوع تصرفی را برای بهره‌برداری بیشتر از طبیعت انجام می‌دهد.

۲۱- نگاه جهان معنوی اسلام، به طبیعت چگونه است؟

در جهان معنوی اسلام، طبیعت به عنوان موجودی زنده، آیت و نشانه خداوند محسوب می‌شود. انسان در طبیعت، خلیفه خداوند است و خلیفه خداوند براساس خواست الهی و وظیفه عمران و آبادانی آن را برعهده دارد؛ یعنی انسان حق ندارد تصرفاتی را که مخالف اراده حکیمانه الهی است، در جهان طبیعت و بدن خود انجام دهد.

هویت اجتماعی هر فرد، درون جهان اجتماعی و براساس عقاید و ارزش‌های آن شکل می‌گیرد.

هر جهان اجتماعی با نوع خاصی از هویت اخلاقی افراد سازگار است و زمینه پیدایش و رشد همان هویت را فراهم می‌آورد. عنوان فیلم «رنگ خدا» رنگ و بوی دینی دارد و از آیه ۱۳۸ سوره بقره «صیغه الله و من احسن من الله صیغه و نحن له عابدون» گرفته شده است. رنگ خدا و کیست نیکوتر از خدا در رنگ و عاییم برای او پرستشگران.

۲۲- آیا جهان‌های اجتماعی با هر نوع هویت اخلاقی و روانی افراد سازگاراند؟

خیر- هر جهان اجتماعی بنا به **هویت** خود، با نوع خاصی از هویت اخلاقی و روانی افراد سازگار است و زمینه پیدایش و رشد همان هویت را فراهم می‌آورد و امکان پیدایش و رشد انواع دیگر را تضعیف می‌کند.

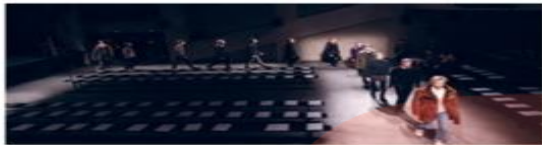
۲۳- جهان متجدد، به تناسب رویکرد این جهانی خود، با چه نوع ویژگی‌های اخلاقی و روانی سازگار است؟ مثال بزنید.

جهان متجدد به تناسب رویکرد این جهانی خود، با آن دسته از ویژگی‌های اخلاقی و روانی سازگار است که در ارتباط با **آرمان‌ها و ارزش‌های دنیوی** آن شکل گیرند، مانند فردگرایی، **دم‌غنیمت‌شماری، انضباط، تبرج، تجمل‌گرایی، رفاه طلبی، مال‌اندوزی** و ...

۲۴- جهان متجدد، به تناسب رویکرد این جهانی خود، با چه نوع ویژگی‌های اخلاقی و روانی سازگار نیست؟ مثال بزنید.

جهان متجدد به تناسب رویکرد این جهانی خود، با بسیاری از ویژگی‌های اخلاقی که بر اساس ارزش‌های معنوی و الهی وجود انسان شکل گرفته باشند؛ مانند قناعت، حیا، بندگی خدا، تقوا، خوف و رجای الهی، شکر و رضای الهی، توکل و ... سازگار نیست.

**** همان گونه که هویت فرهنگی جهان متجدد با هویت روانی و اخلاقی معنوی ناسازگار است، هویت اخلاقی و الهی انسان نیز نمی‌تواند با هویت دنیوی جهان متجدد سازگاری داشته باشد. ****

برگزاری مسابقات بین‌المللی زیبایی و نمایشگاه‌های شد، از توجه و تمرکز فرهنگ غرب بر بُعد جسمانی هویت حکایت می‌کند.

مسابقات سالانه «مسترالمیپا» یکی از مهم‌ترین مسابقات نمایشی است که با فیکور گرفتن روی استیج (صحنه نمایش) انجام می‌پذیرد. از پایان قرن ۱۹ جویان فکری با رویکردی اساطیری شکل گرفت که زیبایی، تناسب و پرورش بافتنی و بدن عاملی برای ستایش و تمجید قلمداد می‌شد.

«خود آگاهی یا ناخود آگاهی؟»

۲۵- محققان علت «اینکه کودکان، خطاهای دیگران را عمدی و شایسته مجازات، و خطاهای خود را غیر عمدی و ناشی از شرایط و تحریک کننده‌های محیطی می‌دانند» را در چه می‌دانند؟

کودکان خطاهای دیگران را عمدی و شایسته مجازات و خطاهای خود را غیر عمدی و بیشتر ناشی از شرایط و تحریک کننده‌های محیطی می‌دانند. محققان ابتدا این امر را ناشی از **خودخواهی کودکان** می‌دانستند، ولی تحقیقات نشان داد که کودکان درباره **عوامل مؤثر بر رفتار خود، نسبت به دیگران اطلاعات بیشتری** دارند. از این رو احتمال بیشتری وجود دارد که در توضیح علل رفتار خود؛ بیشتر بر شرایط محیطی تأکید کنند و خود را بی‌تقصیر بدانند. از آنجا که شناختن از موقعیت دیگران کمتر است، در توضیح رفتار دیگران بر سهم خود آنها تأکید می‌کنند و آنها را می‌دانند.

۲۶- شناخت کودکان از موقعیت خود و دیگران، چه تاثیری در قضاوت آنها درباره خطاهای دیگران دارد؟

کودکان وقتی شناخت بیشتری درباره دیگران به دست می‌آوردند، خطاهای آنها را نیز بیش از آنکه عمدی بدانند ناشی از سوء برداشت یا بی‌احتیاطی می‌دانستند. بنابراین هرچه شناخت کودکان از موقعیت خود و دیگران بیشتر می‌شود، قضاوت آنها تغییر می‌کند.

۲۷- منظور از هویت آگاهانه و پنهان، انسان چیست؟

بخشی از هویت، آگاهانه است؛ یعنی آن را می‌شناسیم یا دیگران به آن پی می‌برند و برایمان بازگو می‌کنند. بخش دیگر، برای ما پنهان است و آن را نمی‌شناسیم.

۲۸- افراد برای شناخت هویت خود، از چه کسانی کمک می‌گیرند؟

گاهی برای شناخت خود، از دیگران کمک می‌گیریم و از **والدین و دوستان** خود درباره نقاط قوت و ضعف خویش سؤال می‌کنیم. نزد **مشاوران، روان‌شناسان و روان‌کاوان** می‌رویم و از آنها مشاوره می‌گیریم. **جامعه‌شناسان و انسان‌شناسان** نیز درباره ابعاد اجتماعی هویت انسان‌ها بحث می‌کنند و در این باره نظراتی ارائه می‌دهند. **فیلسوفان** نیز مباحث گسترده‌ای درباره هویت دارند. **پیامبران و اولیای الهی** از دیرباز درباره ابعاد الهی و فطری هویت فردی و اجتماعی انسان و همچنین درباره غفلت و فراموشی انسان‌ها از خویشتن، سخن گفته‌اند.

۲۹- جامعه‌شناسان و انسان‌شناسان درباره..... هویت انسان‌ها بحث می‌کنند.

ابعاد اجتماعی

۳۰- وجود نظریات متفاوت درباره هویت، نشانه چیست؟

وجود نظریات متفاوت درباره هویت، نشانه این است که امکان خطا و اشتباه در شناخت هویت وجود دارد.

۳۱- پیامبران و اولیای الهی درباره کدام ابعاد انسان سخن گفته اند؟

پیامبران و اولیای الهی از دیرباز درباره ابعاد الهی و فطری هویت فردی و اجتماعی انسان و همچنین درباره غفلت و فراموشی انسان ها از خویشتن، سخن گفته اند.

سرگشتگی انسان

ابعاد الهی و فطری هویت انسان در قرآن

ویژگی های هویتی صفحه ۶۴

ویژگی های من	اکتسابی	انتسابی	فردی	اجتماعی	ثابت	متغیر
راست گو	*		*			*
وقت شناس	*		*			*
پسربودن		*	*		*	
ایرانی بودن		*		*	*	
دانش آموز	*			*		*
سفید پوست		*	*		*	
باهوش		*	*		*	

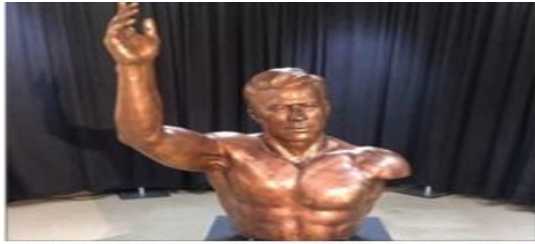
مقایسه کنید صفحه ۷۱

به کمک دبیر خود، اخلاق ورزشکاران جهان اسلام (اخلاق پهلوانی) را با اخلاق ورزشی جهان جدید (اخلاق قهرمانی) مقایسه کنید و تناسب این دو نوع اخلاق را با ارزش های کلان اجتماعی بیان کنید.

در ایران امروز ما، این دو نوع نظام اخلاقی چه جلوه هایی دارند؟

در اخلاق پهلوانی جهان اسلام صرفاً قهرمان شدن هدف برتر نیست، رعایت جوانمردی، تواضع، دستگیری از ضعفا و اصول انسانی برتر از پانهادن برپلکان قهرمانی است به عنوان مثال تختی در کشتی با حریر خود مدوید در مسابقات ۱۹۶۲ در آمریکا هنگامی که متوجه شد زانوی حریفش دچار مشکل شده هیچ گاه در طول مسابقه به زانوی آسیب دیده او نزدیک نشد اما در اخلاق ورزشی جامعه جدید غربی هدف اول پیروز شدن است و بر دو باخت، شهرت طلبی، تفاخر، قدرت طلبی، کسب ثروت از راه ورزش قهرمانی خیلی اهمیت دارد حتی اگر اصول انسانی را نادیده گرفته شود. مثلاً فوتبالیست هایی که قراردادهای میلیاردی می بندند یا ورزشکارانی که دوپینگ می کنند.

چون هویت فردی و اجتماعی هر فرد، درون جهان اجتماعی بر اساس عقاید و ارزش های آن جهان شکل می گیرد عقاید و ارزش های متفاوت جهان اسلام و جهان متجدد منجر به شکل گیری این نوع از هویت و اخلاق در زمینه ورزش شده است.

تندیس برنزی نیم‌تنه غلامرضا تختی در موزه «ساما» آمریکا؛ در این تندیس تختی با یک دست نشان داده شده تا یادآور مبارزه جوانمردانه او با مدوید باشد. وقتی تختی متوجه شد پای مدوید کشتی‌گیر شوروی، آسیب‌دیده، هرگز به سمت پای مصدوم حریف نرفت.

پهن کردن سجاده بر روی تشک کشتی و به جا آوردن نماز شکر پس از قهرمانی از جمله مراسم آیینی کشتی قهرمانی است.

گفت و گو کنید صفحه ۷۲.....

دین و پیامبران الهی، فیلسوفان، روان‌شناسان، انسان‌شناسان و جامعه‌شناسان درباره غفلت و فراموشی انسان‌ها از هویت واقعی خود، نظرات متنوعی دارند. با راهنمایی خود درباره این نظریات گفت و گو کنید.

دین و پیامبران الهی: انسان ظرفیت زیادی دارد و می‌تواند خلیفه خداوند بر روی زمین باشد.

پیامبر اسلام (ص): مردم خوابند و وقتی بمیرند بیدار می‌شوند، **امام حسین (ع):** خدایا کسی که تو را یافت چه چیزی را گم کرد؟ و کسی که تو را گم کرد چه چیزی را یافت؟

روان‌شناسان: فراموشی، توانایی هاوشناخت انسان‌ها را کاهش می‌دهد و موجب بیگانگی از خود می‌شود.

انسان‌شناسان: هویت فرهنگی کلید فهم نظام اجتماعی است و غفلت از هویت فرهنگی تهدیدی جدی برای جامعه است.

جامعه‌شناسان: غفلت از هویت ملی می‌تواند باعث تزلزل نظام اجتماعی شود.

فیلسوفان: فراموشی و یکنواختی موجب بیگانگی از خود و بیگانگی از جامعه می‌شود به طوری که فرد هویت جمعی و اجتماعی خود را گم می‌کند.

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir